

Yashil IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

1
2024

08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
08.00.02 Makroiqtisodiyot
08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
08.00.06 Ekonometrika va statistika
08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
08.00.09 Jahon iqtisodiyoti

08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
08.00.11 Marketing
08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
08.00.13 Menejment
08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

74-91 xalqaro daraja
ISSN: 2992-8982

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Bosh muharrir o'rinbosari:

Karimov Norboy G'aniyevich

Elektron nashr. 788 sahifa.

E'lon qilishga 2024-yil 7-fevralda ruxsat etildi.

Muharrir:

Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston fanlar akademiyasi akademigi
Rae Kvon Chung, Janubiy Korea, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, t.f.d., prof., O'zR Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vaziri
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, i.f.d., O'zR Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vaziri o'rinbosari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, i.f.d., prof., O'zR Oliy Majlisi qonunchilik palatasi deputati
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, i.f.d., prof., TDIU YoMMMB birinchi prorektori
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, i.f.d., prof., TDIU Ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo'yicha prorektori
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, i.f.d., prof., "O'IRIAM" ilmiy tadqiqot markazi direktori – prorektor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, i.f.d., TMI professori
Samadov Asqarjon Nishonovich, i.f.n., TDIU professori
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, t.f.d., Rossiya xalqlar do'stligi universiteti professori
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, i.f.d., prof., Xalqaro "Nordik" universiteti rektori
Aliyev Bekdavlat Aliyevich, f.f.d., TDIU professori
Axmedov Ikrom Akramovich, i.f.d. TDIU professori
Po'latov Baxtiyor Alimovich, t.f.d., profesor
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, i.f.d., TDIU professori
Isakov Janabay Yakubbayevich, i.f.d., TDIU professori
Musyeva Shoira Azimovna, SamDu IS instituti professori
Axmedov Javohir Jamolovich, i.f.f.d., "El-yurt umidi" jamg'armasi ijrochi direktori o'rinbosari
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, t.f.f.d., TAQU katta o'qituvchisi
Xalikov Suyun Ravshanovich, i. f. n., TDAU dotsenti
Kamilova Iroda Xusniddinovna, i.f.f.d., TDIU dotsenti
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, i.f.f.d., TDIU dotsenti
Rustamov Ilhomiddin, f.f.n., Farg'ona davlat universiteti dotsenti
Fayziyev Oybek Raximovich, i.f.f.d. (PhD), Alfraganus universiteti dotsenti
Sevil Piriyea Karaman, PhD, Turkiya Anqara universiteti doktoranti
Mirzaliyev Sanjar Maxamatjon o'g'li, TDIU mustaqil tadqiqotchisi
Utayev Uktam Choriyevich, O'zR Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig'i o'rinbosari
Ochilov Farxod, O'zR Bosh prokuraturasi iqtisodiy jinoyatlarga qarshi kurashish departamenti bo'limi boshlig'i
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, TDIU katta o'qituvchisi

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, i.f.d, TDIU dotsenti
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, i.f.f.d, TDIU dotsenti
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, i.f.d., TMI dotsenti
Babayeva Zuhra Yuldashevna, TDIU mustaqil tadqiqotchisi

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi, O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

MUNDARIJA

Milliy iqtisodiyotni rivojlantirishda investitsiyalarning roli va ahamiyati.....	10
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, Zaynutdinova Umida Djalolovna	
Yashil iqtisodiyotga o'tishda konseptual, ilmiy, innovatsion yondashuvning zarurati	16
Gulnora Abdurahmonova	
O'zbekistonda "yashil" iqtisodiyotga o'tish muammolari va uni bartaraf etish yo'llari	22
S. R. Topildiyev	
Milliy strategik maqsadlar: ekologik va bojxona boshqaruvi mexanizmlarining maqbul kombinatsiyasi	28
Muratova Shohista Nimatullayevna	
Green Economy in Tourism in Uzbekistan.....	32
Alieva Makhbuba Toychievna	
Инновационные подходы в сельском туризме: "Зеленые маршруты"	36
Голышева Елена Вячеславовна	
Mamlakatimizda "yashil" iqtisodiyotni rivojlantirish strategiyasining ustuvor yo'nalishlari	42
Vaxabov Abduraxim Vasikovich, Nazarov Nazirjon Narzilloevich	
To'qimachilik sanoati korxonalarini barqaror rivojlantirish omillari.....	47
A.Yu. Mardanov	
Turizmni qayta jonlantirish strategiyasini ishlab chiqishda turizmni rejalashtirishning istiqbollari.....	52
A'zamov Saidakbarxon Avazxon o'g'li	
O'zbekistonda qayta tiklanuvchi energiya manbalaridan foydalanishi asosida barqaror rivojlanishga erishish	57
Abdullayev Elyorbek Odiljon o'g'li	
Barcha tadbirkorlik subyektlariga teng raqobat sharoitini yaratishda soliq imtiyozlarining o'rni	62
Akbarov Akmalxon Akrom o'g'li	
Turistik hududlarning barqaror rivojlanishini baholash metodologiyasida integral baholash ko'rsatkichlarini aniqlashning nazariy jihatlar.....	66
Asraqulov Abduraxmon Sultonovich	
Iqtisodiy rivojlanishni ta'minlashda "yashil" iqtisodiyot va uning ayrim masalalari.....	70
Axunova Shoxistaxon Nomonjanovna, Sultonova Gulbaxor Shoxnazimovna	
Davlatning iqtisodiy xavfsizligini ta'minlashda qishloq xo'jaligi faoliyatining nazariy tamoyillari va o'ziga xos xususiyatlari.....	74
Bekmirzayev Mirzoxid Adashaliyevich	
Mintaqa iqtisodiyotida agrar soha samaradorligini oshirishning ahamiyati.....	78
Butanova Dilnoza Rustamovna	
Global krizislar va ularning turizm iqtisodiyotiga ta'siri.....	83
Hallakova Barnoxon bahodirjonovna	
Agroturizm faoliyati rivojlanishining xorijiy tajribalari va ularda faoliyatni rivojlantirish modellarining qo'llanilishi.....	95
Husanboyev Sadafbek Yorqinjon o'g'li	
Yashil iqtisodiyotni kreditlashda banklarning o'rni.....	101
Ibragimova Sevara Muxamedjan qizi	
Qurilish materiallari sanoati korxonalari samaradorligini baholash masalalari.....	104
Isayev Jakhongir Muzaffarovich	
Iqtisodiyotni islomiy moliya tamoyillari asosida moliyalashtirish amaliyotini joriy etish istiqbollari	110
Kasimov Baxtiyor Usmanovich	
Oziq-ovqat sanoatida tadbirkorlik faoliyatini tashkil etishning iqtisodiy mexanizmi.....	113
Mahamatova Maftuna	
Turizm xizmatlar bozorida raqobatbardoshlik ko'rsatkichlarini takomillashtirish imkoniyatlari.....	119
Nurfayziyeva Mohinur Zayniddinovna	

Islom moliyalashtirish xizmatlari asosida kichik va o'rta biznesni moliyalashtirish usullari.....	124
Said Po'latov Maxamedovich	
Using Innovative Technologies in Hotels as a Factor of Sustainable Development of Tourism Industry	128
Sayfutdinov Shuxratjon Sultonovich, Egamberdiyev Sirojiddin Sattor o'g'li	
Dorivor o'simliklar yetishtirishning dunyo mamlakatlari iqtisodiyotidagi o'rni va xalqaro bozor savdosida prognozlar.....	135
To'xtabayev Jamshid Sharofiddinovich, Maftuna Ermatova Arslonbek qizi	
O'zbekistonga turistlar tashrifini ko'paytirishda raqamli texnologiyalarning o'rni	142
Toshmurod Kulmanov	
Agrobiznesni moliyaviy quvvatlash va rivojlanish istiqbollari	147
Tursunova Dilnavo Islomovna	
Oziq-ovqat bozorini qandolat mahsulotlari bilan to'ldirishda marketing strategiyalaridan foydalanishni takomillashtirish.....	150
Azlarova Munira Muxammad-Amin qizi	
Yoshlar turizmini rivojlantirish holati va uni takomillashtirish yo'llari.....	159
Allayor Norboyev Ismoilovich	
Biologik aktivlarni baholashning uslubiy jihatlarini takomillashtirish.....	162
Boltayev Abror Sayitmuradovich	
Agrosanoat ishlab chiqarishida innovatsion jarayonlarni tadqiq qilishga uslubiy yondashuvlari.....	168
Dusmatov Begmuhammad Olimjonovich	
Suv resurslaridan samarali foydalanishda suv solig'ining ahamiyatini oshirish	174
Ikramov Nuriddin Kamolitdinovich	
Xizmat ko'rsatish sohasida innovatsiya va innovatsion faoliyat bilan bog'liq tushunchalarining nazariy masalalari	179
Mamayunus Qarshibayevich Pardayev, Temur Olimovich Mamayunusov	
Aglomeratsiya iqtisodiyoti – Agglomeratsiya iqtisodiyoti – hududiy rivojlanishni harakatlantiruvchi omili sifatida	185
Raximbayev Akmal Azatboyevich	
Korxonalarini boshqarish samaradorligini oshirishda innovatsion yondashuvlardan foydalanish mexanizmlari	190
Saipnazarov Sherbek Shaylavbekovich	
Globalashuv sharoitida turizm sohasida innovatsion faoliyatni rivojlantirishni davlat tomonidan qo'llab-quvvatlash mexanizmini takomillashtirish	195
Salimov Dilshodbek Davronovich	
To'qimachilik sanoat korxonalarida marketing strategiyasi.....	199
Tillyaxodjayev Azizxon Aloxonovich	
Oziq-ovqat sanoati korxonalari raqobatbardoshligini oshirish yo'llari	203
Nilufar Umarova	
O'zbekistonda transport xizmatlari ko'rsatilishi tahlili	207
Xasanov Sarvar Ulug'bek o'g'li	
Agrar sektorga jalb qilingan investitsiyalarning sohadagi intensiv iqtisodiy o'sishga ta'sirining tahlili	213
Yangiboyev Sirojiddin Jo'ramurodovich	
Mustaqil Davlatlar Hamdo'stligiga a'zo davlatlarda auditning xalqaro standartlarini qo'llash xususiyatlari	220
Meliyev Isroil Ismoilovich	
Raqamli bank xizmatlarini yanada takomillashtirish: muammolar va yechimlar	227
Melikov Otabek Maxmadiminovich	
Innovatsion iqtisodiyotda inson kapitalining tutgan o'rni.....	232
Abdikarimov Islombek Ibragimovich	
Kimyo sanoati korxonalarini boshqarish modellariga oid zamonaviy tajribalar.....	237
Avulchayeva Feruza Djurakuziyevna	
Задачи предмета «русского языка» на современном этапе	243
Адилова Солияхон	

Tijorat tashkilotlarining investitsiya faoliyati	247
Farhod Mahmudovich Tirkashyev, Asomiddinov Husan Asomiddin o'g'li	
Korrelyatsion-regression tahlil orqali turizm xizmatlari samaradorligini oshirish mexanizmlari.....	252
Gapparov Azim Qayumovich	
O'zbekistonda monetizatsiya darajasi va uni makroiqtisodiy ko'rsatkichlarga ta'siri.....	258
Isayev Atabek Djurabayevich	
Prospects for the Development of Bond Circulation in the Capital Market.....	266
Jurabek Sobirov	
Ta'lim xizmatlari bozorida oliy ta'lim muassasalarining rivojlanish holati tahlili.....	270
Kuldashev Sherzod Alimardonovich	
Iqtisodiyotga investitsiyalarni jalb qilish va ularning barqaror iqtisodiy o'sishdagi roli	276
Mamadiyeva Dilrom Ravshon qizi	
Surxondaryo viloyatlarning marketing salohiyatini shakllantirish holati tahlili	280
Mamadjanova Tuyg'unoy Axmadjanovna	
Improving Internal Control System	287
Mexmonaliyev Ulug'bek Erkinjon o'g'li	
Oliy ta'lim xizmatlarini targ'ib qilishda OTMLar veb-saytlari samaradorligini oshirish.....	291
Musayev Bekjon Shukurillayevich	
Korxonaning narx-navo tizimi va narx siyosatini tahlil qilish	298
Musayeva Shoira Azimovna, Usmonova Dilfuza Ilhkomovna	
Raqamli iqtisodiyot sharoitida tibbiyot sohasini moliyalashtirish istiqbollari.....	302
Muxammadiyev Ramz Zoirjon o'g'li	
Xizmatlar ko'rsatish subyektlarida biznes-modellarining raqamli transformatsiyalashuv konsepsiyalari.....	306
N. B. Yahyoxonov	
Mikromoliyaviy xizmatlar ko'rsatuvchi kredit tashkilotlarining samaradorligiga ta'sir etuvchi omillarning ekonometrik tahlili.....	311
Nazarova Muslima Nazarovna	
Sanoat korxonalarida aylanma mablag'lardan foydalanishning ilmiy-amaliy jihatlarini	317
Nurmatov Mirzaakbar Mirzaaliyevich	
Biznesni yuritishda korxonalararo integratsion jarayonlarni rivojlantirish masalalari.....	322
Olimova Nodira Xamrakulovna	
O'zbekistonda turizmni rivojlantirishning moliyaviy mexanizmlari: tahlil va istiqbollar	329
Oppoqxonov Nurmuhammadxon Po'latxon o'g'li	
O'zbekistonda davlat korxonalari transformatsiyasini jadallashtirish yo'nalishlari.....	333
Qahhorov Azizjon Ahror o'g'li	
Aholining turmush darajasini oshirish sharoitida mehnat bozori transformatsiyasining dinamikasi	338
Rahimboyev Muxtorbek Ikrom o'g'li	
Tijorat banklarida iqtisodiy-matematik modellashtirish samaradorligini yanada oshirish usullari.....	341
Raxmanov Mexridin Sindarovich	
Aholi moliyaviy savodxonligiga investitsiya kiritishning ahamiyati.....	345
Ruzibayeva Nargiza Xakimovna	
Makroiqtisodiy barqarorlikni ta'minlashda valyuta siyosatini samarali tashkil etish.....	350
Samandarov Zuxriddin Raup o'g'li	
Sharq va G'arb tamaddunida gender qarashlar	355
Samandarova Gulxayo Abdurkarim qizi	
Imkoniyati cheklanganlarga to'siqsiz turizm xizmatlarini tashkil etish istiqbollari	359
Tilovmurodov Dostonbek Furqat o'g'li	
To'qimachilik korxonalarining inqirozga qarshi boshqaruvida davlat tomonidan tartibga solishning ahamiyati	363
Todjimamatova Mashxura Erkinovna	
Mintaqalarning ekologik-iqtisodiy xususiyatlari va ularning barqaror rivojlanish bilan bog'liqligi	367
Toshboyev Muzaffar Muxtorovich	

Перспективы развития сферы услуг в Узбекистане	373
Tsoy Marina Petrovna, Li Marina Rudolfovna, Romashkin Roman Anatolyevich	
Opportunities for Bicycle Tourism in Zomin, Bulungur and Bakhmal Districts	379
Urozaliev Elyor Shuxrat ogli, Xujamov Bobur bahodir ogli, Saydullayev Abbosjon Murodovich	
Pul-kredit siyosati va moliyaviy inqiroz: uslubiyot va saboqlar	384
Xakimov Dilshodjon Rahmonaliyevich	
Korxonalarda barqaror rivojlanishni tatbiq etish istiqbollari	391
Xidirova Marg'uba Rustamovna, Jumayeva Guzal Sherxon qizi	
Telekommunikatsiya korxonalari faoliyati samaradorligini oshirishda raqamli texnologiyalardan foydalanish	396
Xusanov Ulugbek Nishanovich	
Milliy iqtisodiyotning raqamli transformatsiyasini kengaytirish imkoniyatlari	402
Xuseynova Feruzabonu Mamadaliyevna	
O'zbekiston iqtisodiyotida raqamli texnologiyalardan foydalanish imkoniyatlari	405
Yo'ldosheva Dilnoza G'ayrat qizi	
Необходимость соблюдения этических норм в профессиональной деятельности бухгалтеров	408
Абдуллаханова Гулбахор Саттаровна	
Mintaqalarda kichik innovatsion korxonalarni rivojlantirishning o'ziga xos xususiyatlari	412
Abdulkakimov Zuxrali Tursunaliyevich, Axmadjanov Ilyosbek Ilxomjon o'g'li	
Tadbirkorlik faoliyatini rivojlanishini nazariy masalalari	416
Abdulkakimov Zuxrali Tursunaliyevich, Abduraxmonov Sherali Sharifjonovich	
Пути повышения прозрачности бюджета Республики Узбекистан	420
Адашов Гайрат Рустамович	
Mamlakatning investitsiyaviy jozibadorligi va uning lizing munosabatlari rivojlanishi bilan bog'liqligi	424
Axmediyeva Aliya Toxtarovna	
Тенденции и факторы развития пищевой промышленности в Узбекистане	432
Б. А. Хакимов	
Роль платежных систем в функционировании электронной коммерции	438
Бабаева Гузаль Яшиновна	
"Sirdaryo" va "Sirdaryo-Farm" erkin iqtisodiy zonasidagi xorxonalari erishgan yutuqlari, berilgan imtiyozlar va yaratilgan shart-sharoitlar to'g'risida	444
Davlayev G'olib Ashurovich	
Milliy iqtisodiyotga jalb qilingan investitsiyalarning tahlili	447
Djalilov Dostonbek Abduazizovich	
Ishlab chiqarish tafovutining Markaziy Bank monetar siyosati qarorlariga ta'siri	452
Duskobilov Umidjon Sharofiddinovich	
O'zbekistonda innovatsion jozibadorlik asosida oliy talim xizmatlarini rivojlantirish	457
Jonuzokov M. K.	
Aksiyadorlik jamiyatlarida korporativ boshqaruvni takomillashtirishda xorij tajribasidan foydalanish	461
Ismailov Allayor Rashidovich	
Особенности формирования ценовой стратегии на рынке плодоовощной продукции	465
Исроилов Абдурашид Абдурахманович	
Iqtisodiyotni globalashuvi sharoitida xo'jalik yurituvchi subyektlar barqarorligining nazariy metodologiyasini takomillashtirish	471
Kalandarova Nargiza Narimanovna	
Проблемы регулирования и защиты инвесторов в развитии электронной коммерции и пути их решения	475
Кенжебаева Гульфуза Рахматиллаевна	
Сущность, цели и задачи определение уровня финансовой устойчивости предприятия в современных условиях	478
Киличев А. А.	
Sug'urta tashkilotlari tomonidan taqdim etiladigan hisobotlarni xalqaro standartlarga muvofiq takomillashtirish	485
Kodirkulov Oybek Turdiboyevich	

Классификация институциональных факторов, определяющих предпринимательскую активность в Узбекистане.....	490
Курпаяниди Константин Иванович	
Ho'jalik yurituvchi subyektlarning kredit va qarz mablag'laridan foydalanish samaradorligi tahlilini takomillashtirish.....	497
Mahmudova Go'zal Samadjon qizi	
Muqimiy ijodiDA milliy uyg'onish va iqtisodiy, falsafiy qarashlar	502
Muxlisa Muxitdinova	
Совершенствование управления портфелем залогов для обеспечения финансовой устойчивости: инсайты и рекомендации для Узбекистана	505
Наимов Шахрух	
Определение специфических особенностей и факторов влияющие на процесс внедрения международных требований и стандартов в коммерческих банков Республики Узбекистан.....	509
Хайдаров Зохирид Шарирович, Каражанова Гулноза Толлиевна, Хайдари Фидои Зохирид Зода	
Inson kapitalida mujassam bo'lgan fazilatlar, ularning jamiyat rivojlanishidagi o'rni va roli	514
Mamayunus Qarshibayevich Pardayev, Sevara Abdinazarovna Babanazarova, Mexrangiz Olimovna Mamayunusova	
Развитие рыночных отношений и усиление их влияния на рост объёмных и качественных показателей культурного туризма.....	521
Пулатова Сурайё Юлдашевна	
Основные направления цифровой трансформации в банковском секторе.....	525
Рахимова Гавхар Ойбековна	
O'zbekistonda ayollarni tadbirkorlik faoliyatini moliyalashtirishda bank kreditlarining roli	530
Saidova Subhinigir Azizovna	
Xizmat ko'rsatish sohasini rivojlantirish asosida kambag'allikni qisqartirishning innovatsion yo'llari	535
Sultonov Shodiyor Abduhalilovich, Nazarov Asqar Anvar o'g'li	
Yuridik shaxslar mol-mulkiga soliq solishning o'ziga xos xususiyatlari	541
Umirov Xurshid Islomovich	
Korxonalar va tashkilotlarni modernizatsiya qilish jarayonlari.....	545
Fayziyeva Dilafuz Shuxratovna	
"Авеста" – исторический источник экономической мысли в Древней Средней Азии	549
Хакимов Назар Хакимович, Садиков Анвар Каримович	
Приоритетные направления развития теории формирования финансовой политики предприятия	555
Хамдамов С. Ф.	
Innovatsion rivojlanish sharoitida inson resurslarini strategik boshqarish.....	562
Xasanova Nafisa Shavkatovna	
Mehnat bozorida mehnat resurslaridan samarali foydalanishda yoshlar bandligini takomillashtirish.....	566
Xuvaydullayeva Iroda Xusniddin qizi	
Sanoat korxonalari faoliyati samaradorligi va raqobatbardoshligini baholashga doir uslubiy yondashuvlar.....	572
Yuldasheva Nilufar Abduvaxidovna	
Amir Temur davrida hunarmandchilik siyosatining o'ziga xos iqtisodiy xususiyatlari	578
Zikrillayev Jaxongir Sarvar o'g'li, ilmiy rahbar: Nasimov Baxtiyor Vasiyevich	
Infratuzilma obyektlari rivojlanishining turizm sohasidagi o'rni.....	583
Toyrova Amina Baxtisher qizi	
Korxonalarda moliyaviy investitsion portfelni jalb qilish va rag'batlantirishning zamonaviy shakl va usullari tahlili	588
Haydarov Humoyun Begmurod o'g'li	
Kichik biznes korxonalari raqobatbardoshligini tadqiq etishga konseptual yondashuvlar	592
K. Q. Tajibayev	
Бухгалтерский учет дебиторской и кредиторской задолженности в современной экономике	599
Камолова Феруза Кахрамоновна	

O'zbekistonda mehmonxona sohasidagi mahalliy boshqaruv tizimini takomillashtirish yo'llari.....	603
Mirzayeva Lola Shavkatovna	
Turizmni rivojlantirishda "yashi" marketingni o'rni.....	607
Normurodova Zebo Eshmaxmatovna	
Inson kapitalini boshqarishning xorij tajribasi.....	612
Ruzmetova Gulira'no Atabekovna	
Agrasanoat majmuasida oziq-ovqat mahsulotlarini yetishirish va qayta ishlashda klasterlarini rivojlantirishning xalqaro tajribalari.....	620
Salixov Sherzod Abduxakimovich	
Mamlakatimizda mehnat bozorida ayollarning iqtisodiy faolligini oshirish	625
Xusanova Gulsum Baxtiyorovna	
Budjetdan tashqari mablag'lar hisobi va nazoratini takomillashtirish	628
Ostonokulov Azamat Abduraimovich, Alimardonov Asrorjon Alimardonovich	
Xizmat ko'rsatish sohasida investitsion jarayonlar rivojlanishining xorij tajribasi	635
Miyassarov Davron Abdurashid o'g'li	
Xizmat ko'rsatish va servis sohasida mehnat resurslaridan foydalanish samaradorligini baholash ko'rsatkichlari.....	640
Muhammadamin Erdon o'gli Erdonov	
Инновационные направления развития сферы услуг как фактор экономического роста.....	644
Насиров Дилшод Фархадович	
Влияние прямых иностранных инвестиций (пии) на экономику Узбекистана	654
Юлдашев Нодирбек Сайдибурханович	
Qulay investitsiya muhiti – xorijiy investitsiyalar oqimini oshirishning asosiy omilidir.....	659
Hoshimov Jahongir Ravshanbek o'g'li	
Biznesni loyihaviy moliyalashtirish va uning asosiy yo'nalishlari.....	664
Razzakov Jasur Xamraboyevich	
Inflation and Unemployment: Evidence from Uzbekistan	670
Mahmudov Nosir, Nabiyeva Nargizaxon Nuriddin qizi	
Milliy mahsulotlarni jahon bozoriga olib chiqishda marketing strategiyalaridan foydalanish	677
Meliqulov Abduhalil Norinovich	
O'zbekistonda kichik sanoat zonalarini tashkil etish va rivojlantirishda xorij tajribalaridan foydalanishning ustuvor yo'nalishlari	683
Ortiqov Avazbek Bahrom o'g'li	
Rene Dekart va Blez Paskal ta'limotlarida ratsional g'oyalar komparativistikasi.....	689
Ruzmatova Gulnoz Miraxrarovna	
Sanoat korxonalarining barqaror rivojlanishining nazariy-uslubiy asoslari.....	694
Samijonov Musobek G'ayratjon o'g'li	
The Importance of the World Trade Organisation (WTO) and Uzbekistan's Efforts to Join It.....	699
Urozaliev Elyor, Khoshimova Sevara	
Jismoniy tarbiya va sport muassasalarini moliyalashtirishdagi mavjud muammolar.....	705
Abduqaxorov Ulug'bek Abdug'aniyevich	
Yangi O'zbekistonda turizmning drayver sifatida barqaror rivojlanish yo'nalishlari	709
Tuxliyev Iskandar Suyunovich	
Mahalliy soliqlar va yig'implarning iqtisodiy mohiyati hamda ularni undirishning xususiyatlari	713
Tuychiyev Kamoliddin	
Tijorat banklari raqobatbardoshligini oshirishda xorijiy mamlakatlarning ilg'or tajribalari va ulardan foydalanish yo'llari	717
Yadgarov Nodir Ravshanovich	
Organik qishloq xo'jaligiga o'tish bosqichlarining tashkiliy jihatlar va iqtisodiy asoslari.....	723
Amirqulov Shuxrat Olimovich	
Davlat xaridlari jarayonida e'tiborsiz ijrochilarni imkoniyatini cheklash masalalari	727
G'ofurov Temur Baxrom o'g'li	

O'zbekiston iqtisodiyotida investitsion loyihalarni faol tashkil etish istiqbollari	730
Utkurov Kozimjon Dilmurod o'g'li	
Iqtisodiy o'sishni ta'minlashda transport tadbirkorligi faoliyatini rivojlanish imkoniyatlari	733
M. Masharipova, I. Ruzmetova, D. Kuramboyeva	
Sug'urta faoliyatini takomillashtirishda andarrayting xizmatining o'rni	737
Qarshiyev Daniyar Eshpulatovich	
O'zbekistonda eksportni sug'urtalash mexanizmlarini yanada kengaytirish yo'nalishlari	741
Qarshiyev Keldiyor Eshpulatovich	
Kambag'allikni qisqartirishda aholini tadbirkorlikka yo'naltirish	745
Rajabboyev Muzaffar Erkaboyevich	
Yoqilg'i-energetika korxonalarining moliyaviy barqarorligining ilmiy nazariy asoslari	749
Xusanov Qaxramon Nishonovich	
Оценка результатов реформы бухгалтерского учета в Республике	753
Киличева Фарида Бешимовна, Ирмухамедова Муслима Дилшодовна	
Эффективность программ соответствия в различных компаниях	757
Ахмедов Бехзод Ахмедович	
Элементы системы внутреннего контроля в выбранном финансовом институте	762
Хасанов Кахрамон Ахмаджанович	
Authentic Leadership Unleashed: A Comparative Analysis of Leadership Styles	767
Esanova Shohida Utkirovna	
Investitsion loyihalarni moliyalashtirishdagi moliyaviy risklarni boshqarishning ilg'or xorij tajribalari	774
Madiyarov Sanjar Gulyamovich	
Paxta-to'qimachilik klasterlarida xarajatlar hisobining uslubiy masalalari takomillashtirish	781
Toshpo'latov Azizbek Shermuxamadovich, Umaraliyev Isomidin Ismonjon o'g'li	

KICHIK BIZNES KORXONALARI RAQOBATBARDOSHLIGINI TADQIQ ETISHGA KONSEPTUAL YONDASHUVLAR

K.Q. Tajibayev

katta o'qituvchi, Namangan davlat universiteti

Annotatsiya: Ushbu maqolada kichik biznes korxonalarining raqobatbardoshligiga konseptual yondashuvlar atroflicha tahlil etilgan. Jahon mamlakatlari iqtisodiyotining barqaror rivojlanishi kichik biznesning rivojlanganligi bilan bog'liq. Hozirgi kunda mamlakatimizda kichik biznes subyektlari raqobatbardoshligini ta'minlashning samarali mexanizmini ishlab chiqish masalalari o'rganilgan. Muammolar yuzasidan xulosa va takliflar ishlab chiqilgan.

Kalit so'zlar: Kichik biznes, iqtisodiy strategiya, raqobatbardoshlik, mexanizm, milliy iqtisodiyot, raqobat muhiti, ishlab chiqaruvchilar, raqobat ustunligi, iste'mol qiymati, narx.

Abstract: Conceptual approaches to the competitiveness of small business enterprises are thoroughly analyzed in this article. The stable development of the economy of world countries is connected with the development of small business. Currently, issues of developing an effective mechanism for ensuring the competitiveness of small business entities in our country have been studied. Conclusions and suggestions have been developed regarding the problems.

Key words: small business, economic strategy, competitiveness, mechanism, national economy, competitive environment, producers, competitive advantage, consumer value, price.

Аннотация: В статье подробно анализируются концептуальные подходы к конкурентоспособности предприятий малого бизнеса. Стабильное развитие экономики стран мира связано с развитием малого бизнеса. В настоящее время прорабатываются вопросы разработки эффективного механизма обеспечения конкурентоспособности субъектов малого предпринимательства в нашей стране. По поставленным проблемам сформулированы выводы и предложения.

Ключевые слова: малый бизнес, экономическая стратегия, конкурентоспособность, механизм, народное хозяйство, конкурентная среда, производители, конкурентное преимущество, потребительская стоимость, цена.

KIRISH

XXI asr kelib jahon mamlakatlari iqtisodiyotining barqaror rivojlanishini ta'minlash, mamlakat iqtisodiy strategiyasini ishlab chiqishda unga ta'sir etuvchi har qanday omilni chetda qoldirmay sinchiklab o'rganishni talab qilmoqda. Keyingi yillarda iste'molchilarning didi, harid qobiliyatini oshishi ularning tovarlarga bo'lgan yakka talablarini ko'payishi ishlab chiqarishda seriyali ishlab chiqarishdan buyurtma asosida mahsulot ishlab chiqarishga o'tish davri boshlandi. Xaridorlarni shaxsiy buyurtmalari asosida mahsulot ishlab chiqarishda kichik biznes korxonalarining ahamiyatini oshirib bormoqda. Kichik biznesni rivojlantirish bo'rasida rivojlangan mamlakatlarda qator islohatlar olib borilmoqda. Hozirgi kunda rivojlangan mamlakatlar iqtisodiy taraqqiyotida kichik biznes subyektlar raqobatbardoshligi ta'minlashning samarali mexanizmini ishlab chiqilganligi ularning mamlakat yalpi ichki mahsulotidagi ulushi salmoqli bo'lishiga olib keldi. Masalan, Yevropa Ittifoqida bu ko'rsatkich 75%, AQShda qariyb 53%, Yaponiyada esa 55% ni, Rossiyada esa 23% ga yaqindir. Kichik biznes sohasida faoliyat ko'rsatayotgan korxonalar soni Yevropa Ittifoqida – 22 million, Rossiyada – 6 million, AQShda – 23 million, Yaponiyada 9 milliondan ortiqdir ^[1].

Mavzuga oid adabiyotlar tahlili. Kichik biznes subyektlarining asosiy faoliyati mahalliy iste'mol bozorlari bilan bog'liqligi uning milliy iqtisodiyotni barqaror rivojlanishidagi ahamiyatini oshiradi va sohani raqobatbardoshligini ta'minlash mexanizmini doimiy ravishda tadqiq etish hamda takomillashtirib borishni taqozo qiladi. Bu esa kichik biznes subyektlarining raqobatbardoshligini yanada oshirish uchun xizmat qiladi. Kichik biznes subyektlarini rivojlantirish bevosita sohaning boshqa tarmoqlar bilan raqobatbardoshligiga asoslanadi. Ayniqsa, kichik biznes subyektlarini har tomonlama davlat tomonidan qo'llab-quvvatlash soha raqobatbardoshligini

oshirishda o'z samarasini bermoqda. Kichik biznes korxonalarini rivojlantirish va raqobatbardoshligini oshirish masalalari jahonning ko'plab olimlari tomonidan tadqiq qilingan.

Kichik biznes subyektlari o'rtasida raqobat muhitining shakllanishi bilan birga, ularning raqobatbardoshlik qobiliyatlari ham o'zgara boradiki, bu jarayon avvalo sun'iy monopoliyalarga qarshi kurashni tartibga solish va raqobatdosh tuzilmalarni qo'llab-quvvatlash tizimlari faoliyatini takomillashtirib borish zaruriyatini vujudga keltiradi. Bu borada haligacha qator o'rganilishi kerak bo'lgan muammolarning mavjudligi sohada katta ijobiy natijalarga erishilishiga to'g'anoq bo'lmoqda.

Insoniyat paydo bo'lish bilan doimiy ravishda alohida shaxslar manfatlari bilan bog'liq turli xil muammolar hal qilib kelingan, o'zaro manfaatlarini to'qnash kelishi resurslarning cheklanganligi va yashash sharoitini yaxshilashga intilishida kelib chiqadi. Shuning uchun ham raqobatbardoshlik tushunchasi mavjudlikka intilish yaxshi natijalarga erishish, subyektlar o'rtasidagi ziddiyatli musobaqalashish bilan bog'liq deb yuritiladi.

Kichik biznes korxonalari raqobatbardoshligiga konseptual yondashuvlar, avvalo, raqobat tushunchasiga berilgan ta'riflarda namoyon bo'lmoqda. Raqobat – mustaqil tovar ishlab chiqaruvchi (korxona)lar o'rtasida tovarlarni qulay sharoitda ishlab chiqarish va yaxshi foyda keltiradigan narxda sotish, umuman iqtisodiyotda o'z mavqeini mustahkamlash uchun kurash ^[2]. Raqobat ko'p qirrali iqtisodiy hodisa bo'lib, u bozorning barcha subyektlari o'rtasidagi murakkab munosabatlarni ifodalaydi. Resurslarni yetkazib beruvchilar o'rtasidagi raqobat o'zlarining iqtisodiy resurslarini (kapital, yer, ishchi kuchi) yuqori narxlarda sotish uchun amalga oshiriladi. Ishlab chiqaruvchilar va resurslarni yetkazib beruvchilar o'rtasidagi raqobat bozor munosabatlari rivojlangan, iqtisodiyot to'liq erkinlashgan sharoitda yaqqol namoyon bo'ladi ^[3].

Raqobatni muammolarini o'rganishga bag'ishlangan adabiyotlarda raqobatga uch tomonlama yondashiladi.

Birinchisi, raqobat korxona va firmalar foydasini maksimallashtirish uchun bozor egallashga qaratilgan kurashi;

Ikkinchisi, raqobat bozorning muhim mexanizmi sifatida qaraladi. Bu esa talab va taklifni muvozanatga keltirishni amalga oshirishga yordam beradi.

Uchinchi, yondashuv raqobat bozorning bir xususiyati sifatida talqin etilib, shuni aytish mumkinki raqobatning amalga oshirish holatiga qarab bozorlar turli ko'rinishlarda bo'ladi. Bu bozor ishtirokchilari ham o'ziga xos xulq-atvoriga ega bo'lishida va bozordagi raqobat darajasiga qarab u yoki bu ko'rinishda bo'ladi.

Klassik ingliz siyosiy iqtisodiyoti nazariyasi asoschisi A. Smit raqobat mahsulot ishlab chiqarish va sotish uchun iqtisodiy subyektlarning nisbatan qulay sharoitlar, imkoniyatlar kurashida xususiy va jamiyat talabini muvozanatlash jarayonlarini aks ettiruvchi xulq-atvor kategoriyasi sifatida talqin qildi.

A.Smitning qalamiga mansub "Xalqlar boyliklarining mohiyati va sabablarini tadqiq etish" (1776-y.) kitobida raqobat haqida o'zining qarashlarini bayon etgan. A.Smit bozor tizimining markaziy mexanizmi – raqobat mexanizmi ekanligini aytib o'tadi. Bozorda o'z manfaatini ko'zlab yurgan har bir individ shu maqsad bilan yurgan kishilarga duch keladi. Natijada, bozordagi har bir harakat qiluvchi subyekt raqobatchilar tomonidan taklif qilingan narxlarga rozi bo'ladi. Bunday raqobat sharoitida ishlab chiqaruvchilar tomonidan o'xshash tovarlarga me'yordan ortiq narx qo'yish xaridorlarni yo'qotishiga olib keladi. Bu esa ishlab chiqaruvchilarni raqobatbardoshligini yo'qotadi. Raqobatbardosh bo'lmagan subyekt esa tanazzulga uchraydi.

Mashhur Avstriyalik iqtisodchi Y. Shumpeter (1883-1950) o'zining "Kapitalizm, sotsializm va demokratiya" ^[4]. kitobida, kapitalistik jamiyatdagi iqtisodiy taraqqiyot tartibsizlik demakdir. Ushbu tartibsizlikda raqobat vaqti-vaqti bilan bo'lib turadigan, uzilish jarayon sharoitidagiga qaraganda butunlay boshqacha tarzda harakat qiladi. Yangi buyumlar yoki bir xil bozorgir buyumlar ishlab chiqarish orqali daromad olish imkoniyatlari subyektlarda, lekin arzonroq tarzda uzluksiz ishlab chiqarishni yo'lga qo'yish moddiylashishni talab qiladi. Boshqacha aytganda moliyaviy-iqtisodiy resurs qo'shimcha tarzda ishlab chiqarish jarayoniniga kiritiladi. Bu yangi mahsulotlar va yangi usullari teng shartlar asosida eski mahsulotlar va usullari bilan raqobat qila olmaydi. Korxona doimiy ravishda yangi usullarda va yangi sharoitlarda mahsulotlar ishlab chiqarish orqali raqobatbardoshligini oshirib borishi lozim. Kapitalistik jamiyatda "taraqqiyot" ana shunday amalga oshadi.

Shunday qilib, Y. Shumpeter tadbirkor innovatorni iqtisodiy taraqqiyotning harakatlantiruvchi kuchi, deb hisoblaydi. U "Raqobat tadbirkorning innovatsion intilishlarini (yangi mahsulotlar raqobati, tashkil etishning yangi shakllari va boshqalar.). Raqobat muhitida omon qolish uchun sizga monopoliya, innovatsiyalar tashkilotchisi bozorida monopol pozitsiya kerak ^[5]. deb uqtiradi. Sababi har qanday ishlab chiqaruvchi bozorda boshqalarga nisbatan monopol pozitsiyaga ega bo'lmas ekan bozor tezda siqib chiqaradi.

Raqobat ustunligi nazariyasi asoschilaridan biri bo'lgan amerikalik iqtisodchi M.Porter asarlarida tovarning raqobatbardoshligiga keyingi yillarda yangicha baho berildi. U tovarning raqobatbardoshligini "mahsulotning iste'molchi uchun qiymati" nuqtayi nazaridan belgilab berdi. Uning fikricha, har qanday xarid qilingan mahsulotning qiymati undan foydalanish natijasida keltiradigan nafga bevosita bog'liq. "Bu qiymat o'ta aniq va aynan hisoblanishi kerak. Shuningdek mavjud qiymat aniq mehnat mahsuli hamdir. Mahsulotning iste'mol qiymati-iste'molchi uni haqini to'lash foydali, deb hisoblaydigan maksimal narx". Mahsulotning raqobatbardoshligi mahsulot iste'mol qiymatining to'lanmagan (yoki beg'araz) qismiga to'g'ri proporsionaldir.

Porterning fikricha, har bir raqobatbardosh mahsulotning sotish bahosi iste'mol qiymatidan past deydi. Iste'molchi uchun iste'mol qiymatining to'lanmagan qismi mahsulotdan foydalanish natijasida olingan qo'shimcha foydaga teng. U tovarlarni yetkazib beruvchi uchun o'z mahsulotlarining raqobatbardoshligiga mos keladi.

Bu yerda, iste'molchi iste'mol qiymatining to'lanmagan ulushni iloji boricha katta bo'lishidan manfaatdor hisoblanadi. Yetkazib beruvchi esa bundan ikki barobar manfaatdordir. Bir tomondan, u o'zining katta hajmida aniq mehnat natijasidan ham foyda ko'radi: tovarlar raqobatbardoshligining yuqoriligi sotib olinadigan tovar iste'molchi uchun xaridorligini ekanligini kafolatlaydi, ikkinchi tomondan, tovarning sotish bahosini oshirish va raqobatbardoshligini kamaytirish orqali yetkazib beruvchining foydasi oshadi.

Agar yetkazib beruvchi monopolist bo'lsa, u narxni oshirishni afzal ko'radi va "raqobatbardoshlik zahirasi" nolga aylanadi. Bu yerda monopolist mahsulot tannarhiga o'zining rentabelligini shu darajada qo'shadiki normal foyda tugul maksimal foyda ko'radi. Yuqori raqobatlashgan bozorda raqobatdoshliklikka erishish uchun foydadan kechiladi. Uning manbai iste'mol qiymatining to'lanmagan qismiga teng.

Y. Shumpeter sotuvchining raqobatli va monopol nisbatini izohlab berdi. "Ogayo daryosining buyidagi joylashgan qishloqdagi magazin sotuvchisi daryoda toshqin bo'lgan paytda bir necha soatga yoki bir kungacha monopolist bo'lishi mumkin." Yirik korxona atrofidagi salohiyatli raqobatchilar narx belgilovchi sifatida faoliyat olib borib mahsulot narxini raqobatli narxdan yuqoriga ko'tarishi mumkin. E.Chemberlin va Y.Shumpeter qarashlarida raqobatbardoshlik jarayonlari va monopolistik firmalarni raqobat siyosati yevropa an'analari asosida yotadi.

Agar biz raqobatning statik modelini tahlil qilib ko'radigan bo'lsak, unda Fridrix fon Xayek fikriga ko'ra, mukammal raqobat nafaqat sof raqobat jarayoni, balki determinizmning imkoniyatli bir nuqtasidir. Biroq raqobat majburiy jarayon bo'lib, iqtisodiy tizimni takomillashtiradigan ichki tuzilishni va iqtisodiyotni qo'llab-quvvatlashdir. Avstriya maktablarining ko'plab ishlari raqobatbardosh buyruqlar mavjudligi uchun ushbu institutsional sharoitlarni ya'ni inklyuziv institutlarni rivojlantirish va oqlashga qaratilgan.

Yetarli bilim va malakaga ega bo'lgan tadbirkor tovar ishlab chiqarish xarajatlarini 50 foizga qisqartirishga erishsa, jamiyat uchun katta xizmat qilgan hisoblanadi. Bunga faqat raqobatni rivojlantirish orqaligina erishish mumkin ^[6].

Kirznerning so'zlariga ko'ra, tadbirkorlik va bozor vakillari orasida tadbirkorlik iste'dodlarining mavjudligi muvozanat holatini saqlab qolishda sezilarli rol o'ynaydi. Tadbirkorlik shaxsning o'ziga nisbatan "hushyor bo'lishini" ta'minlaydi – uning yangi raqobat imkoniyatlariga moyilligini keltirib chiqaradi. Bu esa, o'z navbatida, bozorni avvalgi yangiliklar bilan turg'un holatda qolib ketishiga yo'l qo'ymaydi. Tadbirkorlar, yangi imkoniyatlardan foydalanib, narxlarini va savdo hajmlarini muvozanatning avvalgi nuqtasidan almashtiradilar, bu muvozanatsiz mexanizmni o'z ichiga oladi ^[7].

Korxonalarning raqobatbardoshligi innovatsiyalarni joriy qilinishi orqali ishlaydi. Korxonalar innovatsiya xarajatlarini ko'paytirish orqali yangi bozorlarga kirib borib boriladi. Korxonalar tomonidan bozorlarda yangi, sifatli va arzon mahsulotlarni taklif etish yo'li bilan korxonalarni raqobatbardoshligi ortib boradi. J.Klark tomonidan taklif etilgan raqobatni baholash mezonlari ishlab chiqilgan. (1-jadval)

1-jadval: J. Klarkning raqobatni baholash mezonlari ^[8]

Bozor strukturasi:	Sotuvchining xatti-harakatlari:
• aniq hukmronlikning yo'qligi va sotuvchilarning miqdori miqyosga ta'sir ko'rsatishga imkon beradi;• Mahsulotlarni o'rtacha diferensiyasi va narxlarning moslashuvchanligi;• sotuvchilarning bozor va boshqa tarmoqlar o'rtasida hamda bozor ichida harakatlanishi uchun to'siq bo'lmasligi;• bozor ma'lumotlarining maqbulligi;• raqobatchilarning narxlarini pasaytirishga bo'lgan munosabatidagi noaniqlik;• qonuniy cheklovlarining yo'qligi;• Yangi bozorlarni va savdo shartnomalarini ishlab chiqish.	• Mustaqil raqobat, daromad qidirish;• Yetkazib beruvchilar, buyurtmachilar va samarasiz raqobatchilar uchun qo'llab-quvvatlashning mavjud emasligi;• G'irrom raqobatni mavjud emasligi (bozorlarda narxlar shakllanishida alohida huquqlar va narxlarning o'zlashtirilgan taktikasidan tashqari);• Ortiqcha narxlar diskriminasiyasining mavjud emasligi;• Mahsulot sifati va boshqa xususiyatlaridagi farqlarga xaridorlarning yetarli darajada tezkor javob berishi.
Tarmoqlarning natijadorligi:	
• Samarali ishlab chiqarish va taqsimlash;• Reklama va savdo bo'yicha boshqa yordam usullar uchun keraksiz harajatlarning mavjud emasligi;• Investitsiya va innovatsiya faoliyatini qoplash uchun foydaning yetarliligi;• Samarali ishlab chiqarish;• Biznes faolligi davriga ta'sir etmaydigan narxlar;• Istemolchilarni talablariga javob beruvchi mahsulot sifati;• Mahsulot va texnologiyalarni takomillashtirish bo'yicha tegishli daraja.	

1980-yillarning oxirida yangi industrial iqtisodiyot davri boshlandi. Mavjud davr vakillari raqobatni firmalarning asosiy ta'sir etish shakllari sifatida qarashdi. Tahlilchilar raqobat strategiyasining o'zgaruvchanligini tasvirlash uchun alohida nazariy apparat-o'yinlar nazariyasidan foydalandilar. Yangi industrial davri iqtisodiyoti asosiy maqsadi shundan iboratki, qanday yo'l bilan firmalar raqobatlashayotgan hamkorlikda o'zlarining faoliyatlarini muvofiqlashtirishga olib keladi. Yangi industrial iqtisodiyotda raqobatning tahlili strategik o'zaro ta'sirlarni hisobga olgan holda bozor xulq-atvorining turli xil xususiyatlari orqali beriladi.

Djon Forbs Neshning "O'yinlar nazariyasi" bir qator bozor strategiyalarini tadqiq etish imkonini beradi. Uning qamrovi narx bo'yicha kelishuvlardan va to narx orqali kamsitishlargacha, talonchilik darajasidagi baholarni belgilash yoki vertikal cheklovlar borasidagi vaziyatlarni tashkil etib, raqobat jarayonlarining barcha sohalarini yoritib berishga xizmat qiladi.

Raqobat nazariyasining bosqichma-bosqich rivojlanishi raqobatni ma'lum jarayon sifatida tushunishga, tabiatiga ko'ra o'zgaruvchan jarayon hisoblanadi. Bu jarayonda, ko'rinib turibdiki, raqobat va monopoliya shu qadar bir-biri bilan uzviy bog'liqlik, monopolistik raqobat – har lahzada ham monopoliya, ham raqobat xususiyatlari mavjud bo'lgan tuzilma bo'lishi mumkin. Bundan tashqari, monopoliyaning o'zi moliyaviy resurslarni, sanoatda texnologik taraqqiyotni rag'batlantiradigan va salbiy iqtisodiy o'zgarishlarni bartaraf etadigan omil sifatida ma'lum ijobiy xususiyatlarga ega bo'ladi.

Narxlar va sotish hajmlarining iqtisodiy samaradorligi ko'rinishidagi raqobat natijasiga raqobat jarayonlarisiz va undan tashqarida erishish mumkin. Bu davrda tarmoqlarning ekonometrik tadqiqotlari va bozorlarning regression modellarini qurish orqali raqobatning miqdoriy ko'rsatkichlarini topiladi. Lekin bozorlarda faqat raqobatning bo'lishi yetarli emas, raqobat siyosati korxonalarning raqobatbardoshlik darajasini oshirish xizmat qilishi kerak.

Raqobat haqidagi zamonaviy tushunchalar, eng avvalo, "raqobat" konsepsiyasi o'rniga nibatan kengroq "bozorda firmalarning o'zaro munosabatlari" tushunchasi paydo bo'lishi bilan ham tavsiflanadi. Bozorda firmalarning samarali o'zaro munosabatlari uchun raqobat jarayoni (adolatli raqobat nazariyasi) ham, raqobat natijasi (uning barcha shakllaridagi iqtisodiy samaradorlik) ham bir xil ahamiyatga ega bo'ladi.

Jahonda kichik biznes subyektlarini raqobatbardoshligi masalalari bilan shug'ullangan AQSh Garvard biznes maktabi tajribalaridan foydalanish mumkin. Professorlar M. Porter, A. Chandler, M. Enrayt, J. Makarturlar ushbu maktabning asosini tashkil etadilar. Ular tomonidan mahsulotlar raqobatbardoshligini aniqlash muammolari, raqobat sharoitida korxonalarni strategik rejalarini ishlab chiqish, raqobat ustunligi va muvaffaqiyatli rivojlanish omillarini o'rganildi.

Yana bir maktab bu Yapon maktabidir. Tokio, Xitosubasi, Vaseda universitetlari o'zlarining tadqiqotlarini narxsiz raqobat omillarini o'rganishga yo'naltirganlar. Bu markazda asosiy e'tiborni milliy ishlab chiqaruvchilarni qanday qilib yangi bozorlarni egallash muammolarini o'rganishga qaratadilar. Bu maktabning asosiy namoyandalari professor X. Takeuchi, X. Koboyasi, M. Suchiyalar hisoblanadi.

Yevropada ham korxonalarni raqobatbardoshligi masalalari bo'yicha tadqiqotlar turli tomonlama o'rganilganligi bilan alohida ahamiyat kasb etadi. Shveysariya, Shvesiya, Daniya, Avstriya, Italiya, Germaniya kabi mamlakatlar kompaniyalarning raqobatbardoshligiga oid o'zlarining alohida modellariga egadirlar. Ular o'zlarining ko'plab tadqiqotlarida asosiy e'tiborni xalqaro raqobatbardoshlik muammolarini o'rganishga qaratadilar.

M. Gelvanovskiy, V. Jukovskaya, I. Trofimovalar tomonidan raqobatbardoshlikka quyidagicha ta'rif beriladi. Raqobatbardoshlik - bu murakkab ko'p darajali tushuncha bo'lib, uni tahlil qilish va baholash ma'lum bir raqobat sohasi va ayniqsa uning darajasi bilan chambarchas bog'liq bo'lishi kerak. Shu munosabat bilan ishonch bilan aytish mumkinki, raqobatbardoshlikni ta'minlashning asosiy darajasi makroiqtisodiy bo'lib, u butun iqtisodiy tizim faoliyatining asosiy shartlarini belgilaydi. Unga mezodaraja muhim ahamiyat kasb etadi, unda bir guruh korxonalarni qamrab olgan sanoat yoki korporatsiyani rivojlantirish istiqbollari shakllanadi. Mikro darajada raqobatbardoshlik, go'yo, tovarlarning narxi va sifati nisbati shaklida o'zining yakuniy shaklini oladi. Ushbu nisbat avvalgi ikki darajada shakllangan shartlarga va korxona xodimlariga, uning resurslaridan ham, qiyosiy milliy, umumiy iqtisodiy va sanoat afzalliklaridan foydalanish qobiliyatiga bog'liq^[9].

Professor R.A. Fatxutdinov raqobatbardoshlikni quyidagicha ifodalaydi "...ushbu bozorda taqdim etilgan eng yaxshi o'xshash obyektlar bilan taqqoslaganda ma'lum bir ehtiyojni qondirish darajasini tavsiflovchi obyektlarning xususiyati. Raqobatbardoshlikni qoidalar, ilmiy va uslubiy hujjatlar, dizayn hujjatlari, texnologiyalar, ishlab chiqarish, ishlab chiqarilgan mahsulotlar (bajarilgan xizmat), ko'chmas mulk, xodim, ma'lumot, firma, mintaqa, sanoat, har qanday makro muhit, umuman mamlakat kabi obyektlarga nisbatan ko'rib chiqish mumkin"^[10].

Mamlakatlarni iqtisodiy-ijtimoiy rivojlanishida mamlakat iqtisodiyotining raqobatbardoshligi katta ahamiyat kasb etadi. Jahon bozoriga mamlakatda tayyorlangan mahsulotlarni chiqarishda mahsulot va xizmatlarning raqobatbardosh bo'lishi muhimdir. Chunki jahon bozoriga chiqarilayotgan mahsulotlar har tomonlama raqobatchi firmalar tomonidan taklif etilayotgan mahsulotlarga qaraganda birinchi navbatda sifatli va arzon bo'lishi kerak. M. Porter mamlakat iqtisodiyotining raqobatbardoshligi muammosini o'zaro bog'liq tarmoqlar guruhlarini o'rganish nuqtayi nazaridan o'rganib chiqdi va uni klasterlar deb atadi^[11].

Raqobatbardoshlikning eng tizimli konsepsiyasini L.P.Kurakov talqin qiladi: “raqobatbardoshlik - bu firma, korxona, tashkilotning mamlakat ichidagi va tashqarisidagi bozorda boshqa raqobatchilarga nisbatan afzalligi yoki kuchsizligi darajasi, texnologiya, kadrlar malakasi, sifat, savdo siyosati va boshqalar. Raqobatbardoshlik - bu mahsulotning nisbiy xarakteristikasi bo'lib, obyektiv shaklda raqib mahsulotidan bir xil zaruriy ehtiyojni qondirish darajasi va uni qondirish xarajatlari nuqtayi nazaridan farq qiladi” [12].

Raqobatbardoshlik raqobatchilarga qarshi kurashda turli omillarning iqtisodiy, ilmiy-texnik, tashkiliy va boshqaruv, ishlab chiqarish, marketing, moliyaviy va boshqa imkoniyatlari to'plangan. Ushbu imkoniyatlar bozorda raqib analoglariga qarshi bo'lgan mahsulotda (mahsulotlar, ishlar, xizmatlar) amalga oshiriladi [13].

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Mazkur tadqiqot davomida qiyosiy tahlil, sintez, analogiya usullaridan foydalanildi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Xalqaro amaliyotda olingan nazariy va amaliy izlanishlar natijasi shuni ko'rsatadiki bozor iqtisodiyotini, umuman olganda tovar xo'jaligini rivojlantirishning eng muhim belgisi raqobat hisoblanadi. Shuni ta'kidlab o'tish kerakki raqobat bo'lmasa, bozor iqtisodiyotini tasavvur etib bo'lmaydi. Raqobat - bu bozor mexanizmining asosiy sharti, aytish mumkinki, uning qonunidir.

Bozor iqtisodiyoti sharoitida har bir korxona uchun raqobat kuchayib borish korxonalarining o'z raqobatbardoshligini saqlash va uni oshirish vazifasi birinchi o'ringa chiqadi.

Prezident Sh.M. Mirziyoyev tomonidan mamlakatimizda kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni rivojlantirish borasida amalga oshirilayotgan islohotlarni ijobiy natijadorligini ta'minlashga katta ahamiyat qaratilmoqda. Bu bejiz emas, Prezidentimizning Oliy Majlisga Murojaatnomasida kichik biznes va tadbirkorlik sohasida raqobat munosabatlari rivojlantirish sohasiga ahamiyat qaratib, quyidagilarni ta'kidladilar: “Faol tadbirkor deganda, biz raqobatbardosh mahsulot ishlab chiqarishga qodir, eng muhimi, yangi ish o'rinlari yaratib, nafaqat o'zini va oilasini boqadigan, balki butun jamiyatga naf keltiradigan ishbilarmon insonlarni tushunamiz. Bunday tadbirkorlar safini kengaytirish, jumladan, yuqori texnologiyalar, ilm-fanning eng so'nggi yutuqlariga asoslangan texnika va asbob-uskunalar mamlakatimizga olib kelish va joriy etish uchun ularga munosib sharoitlar yaratish bizning birinchi galdagi vazifamiz bo'lishi shart” [14]. Iqtisodiy islohotlar jarayonida mamlakatimizda kichik biznes subyektlari tomonidan raqobatbardosh mahsulotlar ishlab chiqarish hajmlarini jadal oshira borib, ularni eksport qilish masalalari ustuvorlik kasb etmoqda.

Raqobatbardoshlik tushunchasi iqtisodiy kategoriya sifatida bozor munosabatlari sharoitida bir subyektni boshqa subyektlardan ustunligini ifodalaydi. O'z navbatida raqobatbardoshlik xam nisbiy tushuncha bo'lib, uni quyidagi darajalar, ya'ni makrodarajadagi, mezodarajadagi va mikrodarajadagi raqobatbardoshliklarga ajratib o'rganiladi.

Raqobatbardoshlik jarayonlarining o'ziga xosligi shundaki, u ahamiyatli bo'lgan aniq vaziyatlarda uning ta'sirini tekshirib bo'lmaydi, balki har qanday muqobil iqtisodiy tizimlar bilan taqqoslaganda bozor iqtisodiyotini boshqa iqtisodiy tizimlardan ko'ra ustunligini ko'rishimiz mumkin.

Har qanday sharoitda bozor iqtisodiyoti me'yoriy darajasida faoliyat ko'rsatishi uchun bozorlarda mavjud raqobat mexanizmi me'yoriy darajada yaxshi ishlashi kerak. Bu esa bozorda faoliyat yurituvchi subyektlarni halol raqobat kurashida raqobatbardoshligini oshirish imkonini beradi. Bunday holat jahon iqtisodchi olimlari tomonidan ko'pgina ilmiy risolalarda yetarli darajada isbotlangan, shuning uchun aksioma sifatida qabul qilinadi. Bozor iqtisodiyoti sharoitida raqobatbardoshlik korxonaning bozordagi xatti-harakatini, raqobat kurashining mohiyati va shakllarini, raqobat kurashida korxonaning raqobatbardoshligini, raqobat sharoitida boshqaruv qarorlarini qabul qilish usullarini, jumladan, korxona rivojlanishi turli strategiyalarini shakllantirish va amalga oshirish xususiyatlarini tahlil qilinadi. Umuman olganda bozor iqtisodiyoti sharoitida barcha tarmoqlarning rivojlanish strategiyasini raqobatbardoshlikdan alohida ko'rib chiqish mumkin emas.

Kichik biznesni rivojlantirish va uning raqobatbardoshligini oshirishga e'tiborning kuchaytirilishi keyingi yillarda qabul qilingan qator huquqiy hujjatlarda, xususan, 2023-yil 2-martda qabul qilingan O'zbekiston Respublikasining “Raqobat to'g'risida”gi qonuni, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2023-yil 6-iyuldagi PF-108-son, “Ma'muriy islohotlar doirasida raqobatni rivojlantirish va iste'molchilar huquqlarini himoya qilish sohasida davlat boshqaruvini samarali tashkil qilish chora-tadbirlari to'g'risida”gi Farmoni, “O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017-yil 15-dekabrda “Tashqi bozorlarda mahalliy mahsulotlar eksport qilinishini rag'batlantirish va raqobatbardoshligini ta'minlash yuzasidan qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida”gi PF-5286-son Farmoniga o'zgartirish kiritish to'g'risida”gi Farmoni hamda mazkur sohaga tegishli boshqa me'yoriy-huquqiy hujjatlarda o'z ifodasini topmoqda.

Fikrimizcha, korxonaning raqobatbardoshligi iqtisodiy kategoriya bo'lib, uning raqobatbardosh mahsulot ishlab chiqarish qobiliyatini, mamlakat ichida va undan tashqarida ushbu tarmoqning boshqa korxonalariga nisbatan raqobatdosh ustunliklarini aks ettiradi. Korxonaning raqobatbardoshligini faqat bir tarmoqqa mansub korxonalar guruhi doirasida baholash mumkin, shuning uchun korxonaning raqobatbardoshlik darajasini baholash, birinchi navbatda, taqqoslash uchun asosiy obyektlarni tanlashni o'z ichiga oladi. Taqqoslanayotgan raqobatdosh korxonalar o'zaro mutanosiblikka ega bo'lishi kerak:

- 1) ishlab chiqarilayotgan mahsulot uning yordami bilan qanoatlantiriladigan ehtiyojlarning o'ziga xosligi bo'yicha xususiyatlari;
- 2) ishlab chiqarilgan mahsulotlar mo'ljallangan bozor segmentlari;
- 3) korxona faoliyat yuritadigan hayot siklining bosqichlari ^[15].

Korxonaning raqobatbardoshligi - bu bozordagi boshqa bozor kontragentlaridan yuqori bo'lmagan va sifat jihatidan yomon bo'lmagan narxda sotiladigan mahsulotni foydali ishlab chiqarish va sotish qobiliyati. Shuning uchun korxonaning raqobatbardoshligi uchta asosiy omildan iboratdir:

- 1) resurs (tayyor mahsulot birligiga resurslarning jismoniy xarajatlari);
- 2) narx (barcha foydalanilgan ishlab chiqarish resurslari va tayyor mahsulot narxlarining darajasi va dinamikasi);
- 3) "ekologik omil" (davlatning iqtisodiy siyosati va uning bozor kontragentiga ta'sir qilish darajasi) ^[16].

Shunday qilib raqobatbardosh kichik biznes korxonalari bu istemolchilar uchun sifati va narxlar jihatidan boshqa shu turdagi mahsulotlardan afzalliklarga ega raqobatbardosh mahsulotlarni ishlab chiqaruvchi va yetkazib beruvchi, samarali faoliyat yuritayotgan korxonalardir.

Kichik biznes korxonalarining raqobatbardoshligi quyidagilarga bog'liq:

- korxonaning raqobatbardosh mahsulot chiqarish imkoniyati;
- tovar, ish va xizmatlar sifatini ta'minlash;
- samarali marketing va sotish tizimiga egaligi;
- xodimlar va boshqaruvning malaka darajasi;
- ishlab chiqarishning texnologik darajasi;
- korxonaning informasion tizimi;
- korxonada amal qilayotgan soliq muhiti;
- moliyaviy manbalardan foydalanish imkoniyati;
- korxona o'zining raqobat ustunliklaridan foydalanish darajasi va bosqichlari;
- raqobatbardoshlikni ta'minlovchi texnik, iqtisodiy va operasion o'lchamlari darajasi.

Ta'sirchan va rag'batlantiruvchi, erkin iqtisodiy raqobatni rivojlantirish evaziga ishlab chiqaruvchi va sotuvchilar ustidan xaridorlarning hukmronligi o'rnatilib, bu bozor munosabatlarining mohiyatini belgilovchi sharoit hisoblanadi ^[17].

Tovarlar raqobatbardoshligining keng tarqalgan ta'riflari va raqobatbardoshlik haqidagi mavjud g'oyalarni tahlil qilish ushbu konsepsiyani tushuntirish va uning boshqa iqtisodiy kategoriyalar orasidagi o'rnini aniqlash uchun muhim bo'lgan bir qator kategoriyalarni aniqlashga imkon beradi:

- mahsulot raqobatbardoshligi – bu mahsulotning iste'molchi uchun jozibadorligini bir o'lchovidir;
- mahsulotlarning jozibadorligi turli xil, ba'zan qarama-qarshi talablarni qondirish darajasi bilan belgilanadi;
- mavjud talablarning tarkibi, ularning ustuvorligi mahsulot turiga va uning iste'molchilariga ham bog'liq;
- iqtisodiy kategoriya sifatida raqobatbardoshlik nisbiy xususiyatga ega, chunki u ma'lum bir bozorga va o'ziga xos analogga nisbatan hisoblanadi;
- raqobatbardoshlik dinamik xarakterga ega, shuning uchun uni faqat vaqt o'tishi bilan bozor sharoitlarining o'zgarishini hisobga olgan holda ma'lum bir nuqtaga nisbatan ko'rib chiqish mantiqan to'g'ri keladi;
- raqobatbardoshlik muammosi asosan stasionar bo'lmagan to'yingan bozor bilan bog'liq;
- raqobatbardoshlik o'rganilayotgan mahsulotning hayotiy siklining bosqichiga bog'liq.

Xususan, 2022–2026-yillarga mo'ljallangan Yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasini 29-maqsadida "Tadbirkorlik faoliyatini tashkil qilish va doimiy daromad manbalarini shakllantirish uchun sharoitlar yaratish, xususi sektorning yalpi ichki mahsulotdagi ulushini 80 foizga va eksportdagi ulushini 60 foizga yetkazish" ^[18]. - oldimizdagi asosiy maqsadlardan biri sifatida qayd etilgan. O'zbekiston Respublikasining Prezidentining "O'zbekiston-2030" strategiyasi to'g'risidagi farmonida "Kichik va o'rta biznesning xalqaro bozorlarga chiqishiga imkoniyatlarni kengaytirish, mikro moliyalashtirishni rivojlantirish, innovatsiyalar va startaplarni qo'llab-quvvatlash hamda yirik biznes bilan kooperatsiyani rivojlantirishning yangi instrumentlarini amaliyotga joriy etish" ^[19]. kichik biznes subyektlarini davlat tomonidan qo'llab quvvatlash orqali rivojlantirish va raqobatbardoshligini oshirish masalalariga alohida urg'u berilgan. "Yangi O'zbekiston – raqobatbardosh mahsulotlar yurti" dasturi o'z samarasini bermoqda. Bir yilning o'zida 2 mingga yaqin tadbirkorlar ilk bor tashqi bozorlarga chiqdi...

Erkin bozor mexanizmlarini joriy qilish, sog'lom raqobat va xususiy mulk daxlsizligini ta'minlash, tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlash Konstitutsiyada alohida o'rin egallashi kerak ^[20]. Yuqoridagi vazifani bajarish O'zbekistonda mahalliy iste'mol bozorlarida kichik biznes subyektlari raqobatbardoshligini oshirish mexanizmini ilmiy muammosini nazariy-konseptual asoslarini chuqur tahlil qilish, kichik biznesni raqobatbardoshligini rivojlanish tendensiyalarini va ustuvor yo'nalishlarini amaliy jihatdan o'rganishni taqazo etadi. Shuning uchun kichik biznes korxonalarining, xususan ularning mahalliy iste'mol bozorlaridagi raqobatbardoshligi muammosi o'ta muhim, chunki u bevosita korxonalar raqobatbardoshligini oshirish mexanizmini takomillashtirish bilan bog'liq.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Yuqoridagilardan kelib chiqqan holda quyidagi hulosaga kelish mumkin:

- kichik biznes korxonalari raqobatbardoshligi ular ishlab chiqarayotgan tovarlar raqobatbardoshligi bilan uzviy bog'liq, ammo uni hech qachon to'g'ridan-to'g'ri tovarlar raqobatbardoshligi bilan tenglashtirish mumkin emas;
- kichik biznes korxonalarining raqobatbardoshligi korxonaning bozordagi boshqa kichik biznes korxonalari bilan raqobatlashish imkoniyatlaridir;
- kichik biznes korxonalarining raqobatbardoshligi uning bozordagi raqobat ustunligi va faoliyat samaradorligi bilan belgilanadi.

Respublikamizda kichik biznes subyektlarini rivojlantirish va ularning raqobatbardoshligini oshirish mam-lakatimizda olib borilayotgan iqtisodiy islohotlarni negizida bo'lishi kerak.

O'zbekistonda qat'iy tejamkorlik tizimini rag'batlantirish orqali korxonalarning raqobatdoshligini oshirish ko'p jihatdan mahsulotlar tannarxini pasaytirishga bog'liqdir.

Manba va foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Коваленко Н. В., Сулейманова Т. А. Отечественный и зарубежный опыт государственной поддержки малого и среднего предпринимательства // ЦИТИСЭ. – 2020. – № 2. – С.471-485. DOI: <http://doi.org/10.15350/2409-7616.2020.2.41>.
2. O'zbek tilining izohli lug'ati. A. Madvaliyev tahriri ostida. O'zbekiston NMIU-2020 yil. 360-bet.
3. <https://uz.wikipedia.org/wiki/Raqobat>
4. Й. Шумпетер. Теория экономического развития. –М. –1982.
5. С.А.Туменова. Региональная конкурентоспособность в новой экономике: концепции, методы, модели. –Нальчик: Издательство КБНЦ РАН, 2019. – 200 с.
6. Hayek F. Individualism and Economic Order. Chicago. –1980. P.102.
7. Kirzner, I. Equilibrium versus market process. In The Foundations of Modern Austrian Economics I. Kirzner. – Kansas, 1976. – P. –115–125.
8. J. Klark raqobatni baholash mezonlari asosida muallif tomonidan ishlab chiqilgan.
9. Гельвановский, М.И. Конкурентоспособность в микро-, мезо- и макроуровневом измерениях / М.И. Гельвановский, В. Жековская, И. Трофимов // Российский экономический журнал. – 1998. – № 3. – С. 67–68.
10. Фатхутдинов, Р.А. Конкурентоспособность: экономика, стратегия, управление / Р.А. Фатхутдинов. –М.: ИНФРА-М, 2000. – 312 с.
11. Портер М. Международная конкуренция: конкурентные преимущества стран. –М.: Международные отношения, –1993. –896 с.
12. Кураков, Л.П. Большой толковый словарь экономических и юридических терминов / Л.П. Кураков, В.Л. Кураков. – М.: Вуз и школа, 2001. – 720 с.
13. С.А. Туменова. Региональная конкурентоспособность в новой экономике: концепции, методы, модели. –Нальчик: Издательство КБНЦ РАН, 2019. – 200 с. 66-с
14. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti SHavkat Mirziyoyevning Oliy Majlisga Murojaatnomasi
15. Фатхутдинов Р. А. Стратегический маркетинг: учебник. –М.: Дело, 2001. 448 с.
16. Петров В. Конкурентоспособность. Анализ факторов, показателей и критериев, определяющих успех субъектов рынка в конкурентной борьбе на различных уровнях экономической деятельности (микро-, мезо-, макро, глобальном) // Ресурсы, информация, снабжение, конкуренция. 1999. № 4. С. 4–11.
17. Abdullaev Yo. Bozor iqtisodiyoti asoslari: 100 savol va javob. –Т.: "Mehnat", 1997. –57-58-6.
18. 2022–2026 yillarga mo'ljallangan "Yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasi". 29-maqсад.
19. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "O'zbekiston – 2030" strategiyasi to'g'risidagi Farmoni. Qonunchilik ma'lumotlari milliy bazasi, 12.09.2023-y., 06/23/158/0694-son.
20. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyevning Oliy Majlis va O'zbekiston xalqiga Murojaatnomasi (president.uz)

Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Xondamir Ismoilov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2024. № 1

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.

Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

El.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: [@iqtisodiyot_77](https://t.me/@iqtisodiyot_77)

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, [@iqtisodiyot_77](https://t.me/@iqtisodiyot_77) telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

Jurnalning ilmiyligi:

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali

O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi rayosatining 2023-yil 1-apreldagi 336/3-sonli qarori bilan ro'yxatdan o'tkazilgan.